

Granskning av kommunens brottsföre- byggande arbete och arbetet mot välfärdsbrott

Österåkers kommun

December 2024

Fredrik Birkeland, certifierad kommunal revisor

Agnes Westerlund, revisionskonsult

Henrik Fagerlind, certifierad kommunal revisor

Sammanfattning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Österåkers kommun genomfört en granskning av kommunens brottsförebyggande arbete och arbetet mot välfärdsbrott. Granskningens syfte är att bedöma om kommunstyrelsen och berörda nämnder säkerställer att det brottsförebyggande arbetet och arbetet mot välfärdsbrott bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med en tillräcklig intern kontroll.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att kommunstyrelsen och berörda nämnder **i allt väsentligt** säkerställt att det brottsförebyggande arbete bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med en tillräcklig intern kontroll, men **inte helt** säkerställt att arbetet mot välfärdsbrott bedrivs på ett sådant sätt. Vi ser dock att det finns goda förutsättningar framåt vad gäller arbetet mot välfärdsbrott utifrån att en kommunkoncerngemensam handlingsplan mot välfärdsbrott ska tas fram och en ny funktion som ska samordna och leda arbetet mot välfärdsbrott har rekryterats till kommunen.

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten.

Revisionsfrågor	Bedömning
Finns det en sammanhållen styrning och ledning av det brottsförebyggande arbetet?	Delvis
Har Österåkers kommun tagit fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område?	Ja
Har en åtgärdsplan tagits fram utifrån framtagna lägesbild?	Ja
Finns skriftlig överenskommelse om samverkan med relevanta aktörer i vilken syfte och prioriterade områden för samverkan framgår?	Ja
Tillser kommunstyrelsen att kommunfullmäktige erhåller kontinuerlig rapportering av det brottsförebyggande arbetet?	Ja
Har kommunstyrelsen och nämnderna identifierat och analyserat risker kopplat till välfärdsbrottslighetsperspektiv?	Nej
Vidtar vård- och omsorgsnämnden respektive socialnämnden tillräckliga kontroller av potentiella leverantörer och utförare av kommunal verksamhet? Fokus på att kontrollera verklig huvudman, brottsregister m.m.	Delvis

Revisionsfrågor

Bedömning

Har kommunstyrelsen och nämnderna en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet?

Delvis

Rekommendationer

PwC rekommenderar kommunstyrelsen att:

- Förtydliga ansvarsfördelningen för det brottsförebyggande arbetet på politisk nivå.
- Initiera en översyn av, och vid behov revidera, samverkansöverenskommelsen med Polismyndigheten.
- Säkerställa att kommunstyrelsen får en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet.

PwC rekommenderar kommunstyrelsen och berörda nämnder att:

- Säkerställa att det, som ett underlag till den kommunkoncerngemensamma handlingsplanen mot välfärdsbrott, tas fram årliga nämndspecifika riskanalyser kopplat till risken för välfärdsbrottslighet.

PwC rekommenderar vård- och omsorgsnämnden samt socialnämnden att:

- Säkerställa att nämnden får en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet.
- Undersök om och hur kontrollerna av befintliga utförare av kommunal verksamhet kan stärkas ytterligare med fokus på bakomliggande ägarstruktur, brottsregister, verklig huvudman etc. Det kan till exempel stärkas genom en sammanhållen och tydlig rutin eller stödmaterial för vilka kontroller som ska genomföras och hur de ska genomföras.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	4
Bakgrund	4
Syfte och revisionsfrågor	5
Revisionskriterier	5
Avgränsning	5
Metod	6
Granskningsresultat	7
1. Det brottsförebyggande arbete	7
Övergripande styrning och ledning	7
Kartläggning och lägesbild	9
Åtgärdsplaner	11
Samverkan med relevanta aktörer	12
Rapportering till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige	15
2. Välfärdsbrott	16
Riskanalyser	16
Kontroller av leverantörer och utförare	17
Uppföljning av arbetet mot välfärdsbrott	20
Samlad bedömning	21
Bilaga 1 - Förteckning över granskad dokumentation	23

Inledning

Bakgrund

Den organiserade brottsligheten benämns idag som systemhotande och den kriminella ekonomin uppskattas omfatta över 150 miljarder årligen. Ett stärkt brottsförebyggande arbete är en förutsättning för ett mer robust samhälle och en stärkt inre säkerhet.

Den första juli 2023 inträdde lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Syftet med lagstiftningen är att säkerställa ett effektivt och kunskapsbaserat arbetssätt samt ett ansvarstagande för lokal samordning. Alla kommuner ska ta fram en lägesbild som beskriver brottsligheten och dess konsekvenser inom kommunens geografiska område. Utifrån lägesbilden, och kunskap om vad som kan vara verkningsfullt när det gäller att förebygga de brottsproblem som identifierats, ska kommunen ta ställning till behovet av förebyggande åtgärder samt formulera det i en åtgärdsplan. Kommunen ska koordinera lokal samverkan och ha en samordningsfunktion. Lagstiftaren understryker att verksamhetsområdena socialtjänst, skolväsende och samhällsbyggnad har en särställning i det brottsförebyggande arbetet.

Inom kommunsektorn ser vi en ökning av antalet välfärdsbrott utifrån att kommunen innehar resurser som är intressanta för de kriminella aktörerna att komma åt. I förlängningen riskerar detta att leda till en försämrad samhällsservice, samtidigt som förtroendet för staten, myndigheter och näringslivet skadas. Dessa hot påverkar i sin tur centrala skyddsvärden som invånarnas trygghet, säkerhet och hälsa och får även konsekvenser för kommunsektorns möjligheter att upprätthålla samhällsviktiga funktioner samt att människors tilltro till demokratiska processer och rättssäkerheten urholkas. SKR definierar begreppet välfärdsbrott som när en aktör – företag, förening eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommuners och regioners välfärdssystem för egen vinning. Enligt SOU 2019:59 kostar välfärdsbrott samhället 18 miljarder kronor årligen. Osäkerhetsintervallet uppgår till 11-27 miljarder kronor. Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet. Angrepp på utbetalande system och brottslighet i form av undandragande av skatter och avgifter innebär årligen miljardförluster för staten.

I kommunen hanteras flera viktiga välfärdssystem där det finns risk för välfärdsfuskar och välfärdsbrott. Det kan röra sig om både välfärdsfuskar i mindre skala, men också välfärdsbrott i en mer organiserad och systematisk skala. Välfärdsbrottslighet finns inom hela välfärdssystemet. Oegentligheter har även konstaterats inom flera kommunala områden. Det finns också risk för att personer på insidan, det vill säga anställda i kommunen, agerar som så kallade möjliggörare. En möjliggörare kan exempelvis tipsa vänner, släkt eller bekanta om brister på insidan och ge tips på upplägg i syfte att utnyttja systemet. Det kan också handla om att anställda har otillåtna bisysslor i t.ex. ett företag som tillhandahåller hemtjänst i kommunen. Under revisionsår 2022 genomförde revisorerna en förstudie kring kommunens arbete mot välfärdsbrott och under 2023 genomfördes en

granskning av inköpsverksamheten med särskilt fokus på området.

Med utgångspunkt från sin risk- och väsentlighetsanalys för år 2024 har revisorerna beslutat att genomföra en granskning av det brottsförebyggande arbetet och arbetet mot välfärdsbrott.

Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunstyrelsen och berörda nämnder säkerställer att det brottsförebyggande arbetet och arbetet mot välfärdsbrott bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med en tillräcklig intern kontroll. Följande revisionsfrågor har formulerats för att uppnå syftet med granskningen:

Det brottsförebyggande arbetet

1. Finns det en sammanhållen styrning och ledning av det brottsförebyggande arbetet?
2. Har Österåkers kommun tagit fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område?
3. Har en åtgärdsplan tagits fram utifrån framtagna lägesbilder?
4. Finns skriftlig överenskommelse om samverkan med relevanta aktörer i vilken syfte och prioriterade områden för samverkan framgår?
5. Tillser kommunstyrelsen att kommunfullmäktige erhåller kontinuerlig rapportering av det brottsförebyggande arbetet?

Välfärdsbrott

6. Har kommunstyrelsen och nämnderna identifierat och analyserat risker kopplat till välfärdsbrottslighetsperspektiv?
7. Vidtar vård- och omsorgsnämnden respektive socialnämnden tillräckliga kontroller av potentiella leverantörer och utförare av kommunal verksamhet? Fokus på att kontrollera verklig huvudman, brottsregister m.m.
8. Har kommunstyrelsen och nämnderna en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet?

Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser och bedömningar.

- Kommunallag (6 kap 6 §)
- Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete
- Lokalt styrande dokument.

Avgränsning

Granskningen avgränsas till att omfatta år 2024 samt kommunstyrelsen och berörda nämnder, det vill säga, kultur- och fritidsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, byggnadsnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden samt vård- och omsorgsnämnden.

Metod

Granskningen har genomförts med hjälp av dokumentstudier och intervjuer.

Dokumentstudier har innefattat genomgång av relevanta styrdokument, lägesbilder, riskanalyser, rutiner och uppföljningsmaterial. För granskad dokumentation, se bilaga 1.

Intervjuer har genomförts med:

- kommundirektör,
- kvalitet- och hållbarhetschef (tidigare tillförordnad ekonomidirektör),
- säkerhetschef,
- trygghetssamordnare för situationell prevention,
- trygghetssamordnare för social prevention,
- samhällsbyggnadsdirektör,
- utbildningsdirektör,
- sakkunnig vid utbildningsförvaltningen,
- enhetschef för övergripande myndighetsutövning vid utbildningsförvaltningen,
- kultur- och fritidschef,
- utvecklingsledare vid kultur- och fritidsförvaltningen,
- verksamhetschef vuxen vid individ- och familjeomsorg,
- verksamhetschef barn vid individ- och familjeomsorgen och
- sakkunnig inom LSS/IFO.

Totalt har 15 personer intervjuats. De intervjuade har beretts möjlighet att sakgranska rapporten.

Rapporten är kvalitetssäkrad av Henrik Fagerlind, certifierad kommunal revisor, i enlighet med PwCs interna riktlinjer.

Granskningsresultat

1. Det brottsförebyggande arbete

Övergripande styrning och ledning

Revisionsfråga 1: Finns det en sammanhållen styrning och ledning av det brottsförebyggande arbetet?

lakttagelser

Politiska mål

Kommunfullmäktige har, enligt *budget 2025 och verksamhetsplan 2025-2027*, inför mandatperioden 2023-2026 fastslagit fyra övergripande mål. Ett av dessa mål är att Österåker ska vara en trygg kommun för dem som vistas, verkar och bor där. Målen utgår ifrån Österåkers översiktsplan och vision samt pekar ut de prioriterade områdena för arbetet under mandatperioden.

Styrdokument

Enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, ansvarar kommunstyrelsen, eller den nämnd som kommunfullmäktige beslutar, för ledningen av kommunens brottsförebyggande arbete och för att kontinuerligt rapportera om det brottsförebyggande arbetet till kommunfullmäktige. Det framgår av kommunstyrelsens reglemente att i kommunstyrelsens styrfunktion ingår att leda arbetet med och samordna utformningen av övergripande mål, riktlinjer och ramar för styrningen av hela den kommunala verksamheten. Av kommunstyrelsens reglemente framgår däremot inte hur ansvaret för det brottsförebyggande arbetet är fördelat i Österåkers kommun. Hur det brottsförebyggande arbetet organiserats framgår heller inte av nämndernas reglementen.

Flera av Österåkers kommuns politiskt antagna styrdokument är relevanta för det brottsförebyggande arbetet. Dessa styrdokument kan delas in i kategorierna förebyggande, åtgärdande och främjande. Till exempel kan nämnas kommunens *strategi och handlingsplan för ANDTS 2022-2026* (alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar), *handlingsplanen för arbetet mot våld i nära relationer 2021-2025* samt *handlingsplanen mot våldsbejakande extremism 2021-2025*. Samtliga dessa dokument har antagits av kommunfullmäktige.

Strategigrupper

Enligt Österåkers *ekonomiska uppföljning i juni 2024* beslutades under år 2020 att införa fem förvaltningsöverskridande styrgrupper. En av dessa styrgrupper var styrgruppen för trygghet och säkerhet. Under år 2023 utvärderades arbetet med styrgrupperna vilket ledde till ett beslut om omorganisation. De tidigare styrgrupperna ersattes av fem nya strategigrupper: Säkerhet och civil beredskap, Trygg och hållbar framtid, Fysisk och digital samhällsutveckling, Kvalitet och ekonomi samt Kompetensförsörjning.

De fem strategigrupperna ska fungera som kommunledningsgruppens förlängda arm i det strategiska arbetet, enligt intervjuer och den *ekonomiska uppföljningen från juni 2024*. Grupperna rapporterar och redovisar till kommunledningsgruppen och har i uppdrag att arbeta med fördjupning, informationsbyte och förankring mellan verksamheterna avseende förvaltningsövergripande frågor samt arbeta med beredning och förankring inför vissa beslut i kommunledningsgruppen. Strategigrupperna fungerar dessutom som beslutsfattare i vissa sakfrågor som berör berörda deltagares förvaltningar och avdelningar. Strategigrupperna består av samtliga förvaltningschefer och berörda avdelningschefer inom kommunstyrelsens förvaltning.

I tre av strategigrupperna berörs frågor kopplade till det brottsförebyggande arbetet. Dessa tre grupper arbetar alla med det övergripande målet "*Österåker är en trygg kommun för den som vistas, verkar och bor här*". I strategigruppen Säkerhet och beredskap hanteras frågor kopplade till bland annat säkerhet, välfärdsbrottslighet samt samhällsskydd och beredskap. Den sammankallande funktionen har kommunens säkerhetschef. Strategigruppen Säkerhet och beredskaps arbetsgrupp är, vid tidpunkten för den här granskningen, under utformning. I strategigruppen Trygg och hållbar framtid hanteras frågor kopplade till bland annat social prevention och den tillhörande arbetsgruppen är den sociala preventionsgruppen. I den tredje strategigruppen, Fysisk och digital samhällsutveckling, hanteras frågor kopplade till bl.a. situationell prevention, och tillhörande arbetsgrupp är den situationella preventionsgruppen.

I den tidigare styrgruppen för säkerhet och trygghet fungerade säkerhetschefen som processledare, men det framgår att säkerhetschefen endast är delaktig i en av de nya strategigrupperna. Vid intervjuer med trygghetssamordnarna framkommer det att de är utspridda i olika arbetsgrupper och att de inte har någon roll i strategigrupperna. Det innebär att det inte alltid finns sakkunniga med i nuvarande strategigrupper kopplat till brottsförebyggande frågor. I intervjuer framkommer att en utmaning med den nya organisationen kring strategigrupperna är uppdelningen mellan situationell och social prevention, men att det vid tidpunkten för granskningen är för tidigt att utvärdera konsekvensen av uppdelningen som enligt de intervjuade kan ha både för- och nackdelar.

Strategiskt råd

Enligt Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ska kommuner verka för att strategiska brottsförebyggande frågor hanteras i ett särskilt forum (strategiskt råd) där kommunen och relevanta aktörer ingår. Kommundirektören i Österåkers kommun har beslutat att införa ett strategiskt råd, och under intervjuer framkommer att rådet är under uppstart vid tidpunkten för denna granskning. Rådet ses som en viktig del i att få olika delar, såsom strategigrupper och arbetsgrupper, att harmonisera med varandra.

EST-samverkan

I Österåkers kommun tillämpas arbetssättet EST-samverkan. EST står för effektiv

samordning för ökad trygghet, beskrivs av Socialstyrelsen som ett systematiskt arbetssätt för samverkan mellan i första hand kommun, polis och fastighetsbolag för att öka tryggheten, exempelvis i ett bostadsområde¹. Det framkommer under intervjuer att veckovisa EST-möten hålls med olika samverkansaktörer. Under EST-mötena deltar representanter från alla förvaltningar, kommunens fastighetsbolag Armada, polisen och bevakningsbolag med flera. EST-mötena samordnas av trygghetssamordnare vid avdelningen för trygghet, säkerhet och civil beredskap. Under mötena diskuteras de veckovisa lägesbilderna (se fråga 2) och framtida åtgärder planeras inom vissa områden.

Bedömning

Finns det en sammanhållen styrning och ledning av det brottsförebyggande arbetet?

Delvis.

Vi ser att ansvarsfördelningen för det brottsförebyggande arbetet är tydlig på verksamhetsnivå, men att behov finns av att klargöra ansvarsfördelningen på politisk nivå. I dagsläget är det inte tydligt, genom reglemente eller styrdokument för det brottsförebyggande arbetet, hur den politiska ansvarsfördelningen ser ut mellan kommunstyrelsen och nämnderna. Av intervjuer framgår att det förvaltningsöverskridande arbetet med strategigrupper fungerar väl i stort, även om vissa arbetsgrupper är under uppstart efter omorganisationen med de tidigare styrgrupperna. Vi ser att det är viktigt att strategigrupperna harmoniserar, till exempel vad gäller uppdelningen mellan situationell och social prevention samt att strategigrupperna säkerställer tillräcklig sakkompetens inför beslut om åtgärder. Vi uppfattar att de arbetsgrupper som finns kopplat till strategigrupperna ska bidra med denna sakkompetens. Slutligen ser vi positivt på att kommundirektören fattat beslut om att inrätta ett strategiskt råd i enlighet med lagstiftningen. Detta strategiska råd är under uppstart vid tidpunkten för denna granskning. EST-samverkan bidrar i det operativa arbetet genom de veckovisa lägesbilderna där åtgärder kan vidtas med kort framförhållning.

Kartläggning och lägesbild

Revisionsfråga 2: Har Österåkers kommun tagit fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område?

lakttagelser

Under intervjuer framkommer att trygghetssamordnarna vid avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap under våren 2023 informerade kommunledningsgruppen om den nya lagens krav på lägesbild och åtgärdsplan. Det framgick även att avdelningen, utifrån sitt samordningsansvar, tog initiativ till att arbeta fram en lägesbild. En utmaning som har lyfts som en lärdom i efterhand är att det vid denna tidpunkt inte fanns ett tydligt uppdrag, till exempel från kommunstyrelsen, vilket till del kan ha försvårat involvering, förankring och en förvaltningsövergripande bredd i arbetet.

¹ Socialstyrelsen, Effektiv samordning för ökad trygghet (EST).

En första lägesbild presenterades på kommunstyrelsens sammanträde i maj 2024 genom dokumentet "*Österåkers kommuns lägesbild och åtgärdsplan enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete*" (daterat 2024-05-17). Dokumentet visar att en övergripande kartläggning av brottsligheten i kommunen har genomförts, liksom en kartläggning av de verksamheter som arbetar med främjande och förebyggande insatser, särskilt riktade mot barn och unga. Kartläggningen har utförts av avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap i samråd med den sociala preventionsgruppen.

Vid kommunstyrelsens sammanträde i maj 2024 beslutades att kommundirektören skulle få i uppdrag att ta fram en fördjupad lägesbild. Detta uppdrag ska presenteras vid kommunstyrelsens sammanträde den 25 november 2024. Vi har inom ramen för granskningen tagit del av ett arbetsmaterial av den fördjupade lägesbilden med tillhörande åtgärdsplan som kommer tas upp för beslut på kommunstyrelsens sammanträde i november. Arbetet med den fördjupade lägesbilden drivs av en samordningsfunktion, direkt underställd kommundirektören, som kopplar in sakkunniga från förvaltningar som bidrar till lägesbilden. Vid intervjuer framkommer att samtliga förvaltningschefer varit involverade i arbetet och att lägesbilden har varit på remiss hos samtliga förvaltningar. Den fördjupade lägesbilden beskriver dels en övergripande lägesbild, dels en fördjupning kopplat till våldsbrott, egendomsbrott, brott mot välfärd, hälsa och miljö (inklusive välfärdsbrott) samt tryggheten i Österåker. I dokumentet finns även en beskrivning av samordningen av det brottsförebyggande arbetet i Österåkers kommun.

Den fördjupade lägesbilden beskriver vilka brott som begås, vem som begår brotten, vem som utsätts och var brotten sker. Den upplevda otryggheten beskrivs också. I lägesbilden beskrivs olika typer av brottskategorier och Polisen gör ett utlåtande om lägesbilden.

Lägesbilden visar att sedan år 2008 har det totala antalet brott per 100 000 invånare minskat. Österåker har konsekvent haft ett lägre antal anmälda brott jämfört med både Stockholms läns genomsnitt och rikssnittet under perioden 2008-2023. År 2023 var stöldbrott, brott mot person (exempelvis våldsbrott) samt skadegörelse de tre vanligaste brottskategorierna utifrån anmälda brott i kommunen. Många typer av anmälda brott minskade under Covid 19-pandemin (2020-2022), men trenden indikerar därefter en återgång till något högre nivåer. Vidare visar lägesbilden att män utgör den största andelen (80 procent) av de som registrerats som misstänkta för brott i Österåker, vilket är i linje med den nationella statistiken. Könsfördelningen mellan målsägande är förhållandevis jämn, med viss överrepresentation bland män. Antalet unga (8-14 år) som misstänkts för brott har ökat markant sedan 2020. Även antalet målsägande i åldersgruppen har ökat. Flest anmälda brott sker i Åkersberga tätort, det vill säga i centrum och tätt kringliggande områden.

Veckovisa lägesbilder

Med hjälp av systemet Embrace tas veckovisa lägesbilder fram och presenteras inom ramen för EST-samverkan. Den samordnande funktionen innehas av

trygghetssamordnare vid avdelningen för trygghet, säkerhet och civil beredskap. Inom kommunens förvaltningar finns flera rapportörer som rapporterar in händelser i Embrace. I Embrace finns både interna och externa rapportörer. Samtliga förvaltningar har rapportörer i Embrace. Inom exempelvis kultur- och fritidsförvaltningen är bland annat driftansvariga för idrottsanläggningar och fältarbetare rapportörer och inom socialförvaltningen är bland annat nattpatrullen rapportörer. Under intervjuer framkommer det att ett arbete pågår för att se över och vid behov utöka antalet externa rapportörer. De veckovisa lägesbilderna presenteras på EST-mötena (se fråga 1) och bidrar till lägesbild på en mer operativ nivå.

Bedömning

Har Österåkers kommun tagit fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område?

Ja.

Vi konstaterar att kommunstyrelsen har behandlat en första lägesbild i maj 2024 och att kommunstyrelsen har gett i uppdrag till kommundirektören att ta fram en fördjupad lägesbild samt åtgärdsplan i linje med lagstiftningen om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Vi har inom ramen för granskningen tagit del av denna fördjupade lägesbild och åtgärdsplan och konstaterar att den kommer att behandlas på kommunstyrelsens sammanträde i november 2024. Utifrån detta bedömer vi att Österåkers kommun har tagit fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område.

Åtgärdsplaner

Revisionsfråga 3: Har en åtgärdsplan tagits fram utifrån framtagna lägesbilder?

lakttagelser

Enligt Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ska kommuner, med lägesbilden som underlag, besluta om en plan för vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att förebygga brott. Åtgärdsplanen ska följas upp minst vartannat år. I dokumentet *Österåkers kommuns lägesbild och åtgärdsplan enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete* (daterad 2024-05-17) beskrivs att kommundirektören har fått i uppdrag att ta fram en detaljerad handlingsplan i enlighet med slutsatserna i tjänsteutlåtandet. Det framgår under intervjuer att det, parallellt med framtagandet av den fördjupade lägesbilden, pågår ett arbete med den fördjupade åtgärdsplanen och att den tillsammans med lägesbilden ska behandlas under kommunstyrelsens sammanträde den 25 november. Vi har tagit del av åtgärdsplanen som ett arbetsmaterial.

I åtgärdsplanen beskrivs aktiviteter inom fyra åtgärdsområden: systematiskt arbete, samverkan, styrning och uppföljning:

- **Systematiskt arbete:** Åtgärdsområdet omfattar att säkerställa att kommunens verksamheter, då särskilt förskola, skola, socialtjänst, integration, Trygg i Österåker, vård- och omsorg, samt den öppna ungdomsverksamheten, arbetar systematiskt

med det främjande och förebyggande arbetet. Även de kommunala bolagen, Armada och Roslagsvatten, omfattas. Särskilt fokus ska ligga på generell våldsprevention i tidiga åldrar och tidiga riktade insatser i de fall problematik identifieras. Arbetet ska vara kunskapsbaserat och utgå från beprövade metoder.

- **Samverkan:** Åtgärdsområdet omfattar att stärka både den interna och externa samverkan, med fokus på det brottsförebyggande arbetet. I detta arbete ska kommunen ha en samordnande roll.
- **Styrning:** Åtgärdsområdet omfattar att säkerställa att de befintliga styrdokument och de politiskt antagna inriktningarna gällande det brottsförebyggande arbetet är väl implementerade i kommunens verksamheter.
- **Uppföljning:** Åtgärdsområdet omfattar att säkerställa att det brottsförebyggande arbetet följs upp på ett adekvat sätt och i så stor utsträckning som möjligt integreras i kommunens ordinarie processer för planering och uppföljning.

Aktiviteterna bygger på de slutsatser som framkommit i lägesbilden. Respektive förvaltning som utsetts till ansvarig för en aktivitet är även ansvarig för att återrapportera status på genomförandet till strategigruppen för *Trygg och hållbar framtid*, samt att lämna en fullständig rapport när aktiviteten anses vara färdigställd. Det framgår i dokumentet vilken nämnd, bolag och förvaltning som är ansvarig för respektive aktivitet.

Bedömning

Har en åtgärdsplan tagits fram utifrån framtagen lägesbild?

Ja.

Vi konstaterar att kommunstyrelsen har gett i uppdrag till kommundirektören att ta fram en åtgärdsplan i linje med lagstiftningen om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Vi har inom ramen för granskningen tagit del av denna åtgärdsplan som ett arbetsmaterial och konstaterar att den kommer att behandlas på kommunstyrelsens sammanträde i november 2024. Utifrån detta bedömer vi att Österåkers kommun har tagit fram en åtgärdsplan utifrån framtagen lägesbild.

Samverkan med relevanta aktörer

Revisionsfråga 4: Finns skriftlig överenskommelse om samverkan med relevanta aktörer i vilken syfte och prioriterade områden för samverkan framgår?

lakttagelser

Dokumentet *En samverkansöverenskommelse mellan Österåkers kommun och Polismyndigheten (Region Stockholm, Polisområde Nord)* (beslutad augusti 2022, giltig till och med 2027) reglerar villkor och åtaganden för samverkan mellan Österåkers kommun och Polismyndigheten. Dokumentet beskriver att parterna för varje prioriterat samverkansområde ska ta fram riktlinjer och mål och att arbetet ska ske i de för parterna relevanta samverkansformer som finns under Säkerhets- och trygghetsenhetens (numera Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap) organisation, där Trygg i Österåker är en del av enheten. Enligt dokumentet ska utsedda

tjänstepersoner från Trygg i Österåker och kommunpolisen i Österåker utgöra parternas samordnare för samverkan. Samordnarna ska ha följande uppdrag:

- kartläggning av lokal lägesbild vilken uppdateras årligen,
- beredning av underlag för kommunens styrgrupp för säkerhet och trygghet,
- delta på polismyndighetens möten kring brottsförebyggande samverkansmöten,
- kontinuerligt följa upp de åtgärdsplaner som beslutas, och
- årligen ta fram en gemensam kommunikationsplan.

Enligt samverkansöverenskommelsen har samordnarna från polisen och Österåkers kommun gemensamt kartlagt en aktuell lägesbild. Under intervjuer framkommer att samverkansöverenskommelsen kan behöva ses över och revideras utifrån den nya lagstiftningen om kommuners brottsförebyggande ansvar. Överenskommelsen gäller för år 2022-2027, vilket i intervjuerna beskrivs vara en relativt lång period. Bakgrunden är att man ville ha en långsiktighet i samverkan. Utifrån den nya lagstiftningen och samhällsutvecklingen uppges att det nu kan finnas ett behov av att se över och revidera överenskommelsen. I intervjuer framkommer vidare att det råder enighet om att samarbetet med polisen på lokal nivå fungerar väl.

Dokumentet *Aktivitetsplan 2024 för Österåkers kommun och Polismyndigheten utifrån tecknad polisöverenskommelse* beskriver de gemensamma aktiviteter som genomförs inom fem områden: ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel), organiserad brottslighet, våldsprevention, säkerhet och trygghet i offentliga miljöer samt övriga insatser. Inom området organiserad brottslighet ska årliga krogkontroller genomföras i samarbete med alkoholhandläggarna från miljö- och hälsoskyddsavdelningen samt polisen. Enligt en representant från samhällsbyggnadsavdelningen sker dessa insatser både planerat och vid behov. Under 2024 har två sådana besök genomförts, båda i samarbete med polisen.

Inom området våldsprevention ska SSPF-samverkansgrupper etableras i samarbete med socialtjänst, skola, polis och fritid, enligt aktivitetsplanen mellan Österåker och polisen. Representanter från socialförvaltningen uppges att förvaltningen under 2024, i samarbete med utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen, har startat ett skolsocialt team. Samtidigt har socialförvaltningen och polisen startat ett så kallat Individforum för att skapa en gemensam lägesbild och tidigt identifiera barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet. Vidare uppges att förvaltningarna i samförstånd med polisen har valt att avvakta med införandet av SSPF till år 2025 för att implementeringen av skolsociala teamet behöver påbörjas innan en ny samarbetsform införs för att undvika dubbelarbete. Parallellt med detta så undersöker kommunen om de i framtiden ska införa Backa barnet.²

² SSPF är ett brotts- och drogförebyggande arbete som utgår från samverkan kring grupper och individer. Arbetet bygger på en fast struktur och dagordning, återkommande möten och gemensamma åtagandeplaner. Backa barnet-modellen bygger på ett helhetstänkande med barnet i fokus, där arbetet genomförs över professions- och organisationsgränser. Modellen består av vägledande principer, arbetssätt, roller och verktyg.

Vidare har Socialnämnden ingått ett samverkansavtal med Stockholms stad från och med 1 januari 2024 (*En ingång till socialtjänsten i Stockholms län*, beslutad under socialnämndens sammanträde 2023-12-14). Samverkansavtalet beskriver samarbetet mellan kommunerna i Stockholms län och syftar till att säkerställa att barn och unga som riskerar att fara illa på grund av gängrelaterad brottslighet får det stöd och hjälp de behöver, oavsett vilken kommun de bor i. Avtalet innebär att Stockholms stads socialjour fungerar som samverkanspartner med Polismyndigheten inom ramen för samverkansprojektet ROC (regionalt operativt center). Stockholms stads socialjour har tagit på sig att ta emot alla polisanmälningar utanför kontorstid för att sedan skicka vidare till rätt kommun för att underlätta polisens arbete. Samverkansavtalet gäller till och med den 31 december 2024 med en automatisk förlängning om tolv månader om det inte sägs upp.

En överenskommelse i form av ett IOP (idéburet offentligt partnerskap) har tecknats mellan Österåkers kommun och Kvinnojouren i Österåker (beslutad under socialnämndens sammanträde 2023-10-26). Överenskommelsen gäller till och med den 31 december 2026, enligt dokumentet *Överenskommelse om IOP mellan Österåkers kommun och Kvinnojouren i Österåker*. Avstämning av överenskommelsen sker en gång per termin mellan parterna. En verksamhetsuppföljning genomförs av Österåkers kommun en gång per år. Resultatet redovisas för socialnämnden årligen. Den senaste rapporteringen av resultatet var vid socialnämndens sammanträde i oktober 2024.

Det framkommer under intervjuer med kultur- och fritidsförvaltningen att det finns ett behov av att vidareutveckla samarbetet med externa parter inom kultur och fritid, såsom idrotts- och kulturföreningar, för att förebygga brott. Det framgår att ett särskilt fokus behöver läggas på det brottsförebyggande arbetet inom idrottsområdet.

Det kommunala fastighetsbolaget Armada deltar vid EST-mötena, vilket även bland annat centrumägare samt privata och kommunala fastighetsägare gör. Cirka fyra gånger per år träffas fastighetsbolagen Armada, Heimstaden samt Wallenstam tillsammans med polis och trygghetssamordnare i en fastighetsgrupp med fokus på området Norrgårdsvägen för att tillsammans arbeta med frågor kopplade till närområdet. I denna samverkan ingår att dela och utveckla aktuell lägesbild, utveckla arbetssätt och ta fram förebyggande åtgärder på både lång och kort sikt.

Österåkers kommun samverkar även med andra kommuner i Roslagen kring exempelvis *Stödcentrum för unga brottsutsatta* och *Alternativ till våld (ATV)* som erbjuder våldsutövare, våldsutsatta och anhöriga samtal och stöd.

Bedömning

Revisionsfråga 4: Finns skriftlig överenskommelse om samverkan med relevanta aktörer i vilken syfte och prioriterade områden för samverkan framgår?

Ja.

Vi kan se att det finns skriftliga överenskommelser med relevanta aktörer, så som Polismyndigheten och socialtjänsterna i Stockholms läns kommuner. Det finns flera exempel där kommunen samverkar med olika aktörer i det brottsförebyggande arbetet. Vi ser dock att det kan finnas behov av att se över samverkansöverenskommelsen med Polismyndigheten utifrån den nya lagstiftningen och samhällsutvecklingen, samt att samverkan med aktörer inom till exempel idrottsområdet kan stärka arbetet ytterligare.

Rapportering till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige

Revisionsfråga 5: Tillser kommunstyrelsen att kommunfullmäktige erhåller kontinuerlig rapportering av det brottsförebyggande arbetet?

lakttagelser

Återrapportering till kommunstyrelsen

Som tidigare konstaterats är den politiska ansvarsfördelningen för det brottsförebyggande arbetet inte helt tydligt i reglementen eller styrdokument vid tidpunkten för granskningen. På samma sätt är det därmed inte heller helt tydligt hur rapporteringen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen ska ske. I arbetsmaterialet för kommunens fördjupade lägesbild och åtgärdsplan har ansvarsfördelningen för uppföljning av det brottsförebyggande arbetet däremot förtydligats. Kommunstyrelsens förvaltning ska framgent ansvara för implementering av det brottsförebyggande arbetet i den ordinarie styrningen och uppföljningen samt ta fram rutin för regelbunden rapportering av det brottsförebyggande arbetet till det strategiska rådet.

Respektive nämnd har dessutom, utifrån de övergripande inriktningsmålen (varav ett är att Österåker ska vara en trygg kommun för de som vistas, verkar och bor där), fått i uppdrag att formulera resultatmål/nämndmål förankrade till deras verksamheter. Uppföljningen av nämndmålen sker två gånger per år, vid delårs- och helårsbokslut, för samtliga nämnder samt kommunstyrelsen.

I styrdokument som tagits fram av kommunstyrelsens och kommunens nämnder (exempelvis avseende handlingsplan för ANDTS) framgår att de följs upp årligen och revideras vid behov. För programmet Trygghet och hälsa genom livet (KS 2021/0247) framgår att nämnderna och förvaltningarna ska rapportera utfallet på nämndmålen och på programmets trendindikatorer inom sitt respektive verksamhetsområde.

I intervjuer beskrivs också att det finns ett stort intresse för brottsförebyggande frågor hos kommunstyrelsen och att säkerhetschef eller trygghetssamordnare regelbundet

deltar för att informera och avge statusrapporter. Till exempel framgår det av sammanträdesprotokollet från kommunstyrelsens möte den 2 september 2024 att säkerhetschefen rapporterade om säkerhetsläget under sommaren och om det framtida arbetet, medan en representant från kommunpolisen delade polisens lägesbild.

Återrapportering till kommunfullmäktige

Enligt kommunallagen vilar det på kommunstyrelsen att återkommande rapportera till kommunfullmäktige hur kommunens samlade verksamhet fullgör sina uppdrag. Kommunstyrelsen redovisar kommunens brottsförebyggande arbete vid delårs- och helårsbokslut. Vid Österåkers kommuns årsredovisning för 2023 samt verksamhetsberättelsen för delårsbokslut för 2024 redovisas respektive nämnds aktiviteter avseende det brottsförebyggande arbetet samt uppföljningen av kommunfullmäktiges mål.

Bedömning

Tillser kommunstyrelsen att kommunfullmäktige erhåller kontinuerlig rapportering av det brottsförebyggande arbetet?

Ja.

Vi ser att kommunstyrelsen tillser att kommunfullmäktige erhåller kontinuerlig rapportering av det brottsförebyggande arbetet genom redovisning vid delårs- och helårsbokslut. I den nya åtgärdsplanen ser vi att det finns en fördelning av ansvar för de olika aktiviteterna och vi konstaterar att kommunstyrelsens förvaltning ska ta fram rutin för regelbunden rapportering av det brottsförebyggande arbetet till det strategiska rådet som är under uppstart. Vi konstaterar också att det i intervjuer framhålls att det finns ett stort intresse och engagemang för det brottsförebyggande arbetet och att representanter från Säkerhet, trygghet och civil beredskap regelbundet deltar vid kommunstyrelsens sammanträden med informationspunkter.

2. Välfärdsbrott

Riskanalyser

Revisionsfråga 6: Har kommunstyrelsen och nämnderna identifierat och analyserat risker kopplat till välfärdsbrottslighetsperspektiv?

lakttagelser

Enligt Österåkers styrdokument *Riktlinjer för intern kontroll i Österåkers kommun* (KS 2020/0026), ansvarar kommunstyrelsens förvaltning för att upprätta en central sammanställning över de kommunövergripande kontrollmoment som löpande genomförs på ett systematiskt sätt i hela organisationen. Årligen arbetar kommunstyrelsens förvaltning fram direktiv och anvisningar för arbetet. Kontrollmoment som prioriteras högt väljs ut för att ingå i kommande års samtliga internkontrollplaner. Enligt intervjuer har kommunstyrelsens förvaltning, inför 2025, givit förvaltningarna i

uppdrag att arbeta med riskerna avseende välfärdsbrottslighet vid internkontrollarbetet.

Av internkontrollplanerna framgår att kommunstyrelsen och byggnadsnämnden genomför årliga utbildningar om mutor, jäv och korrruption för sina anställda. Internkontrollplanerna för socialnämnden och vård- och omsorgsnämnden inkluderar vissa relevanta kontrollmoment utifrån ett välfärdsbrottsperspektiv, som registerkontroll och behörighetskontroll. Av dokumentet Internkontroll Egenkontroll Vuxenstöd framgår att vård- och omsorgsnämnden planerar för systematiska uppföljningar av välfärdsfusk under hösten 2024. Kultur- och fritidsnämnden fokuserar på kontroll vid anlitan av konsulter och jäv, medan utbildningsnämnden har kontrollmoment som rör löneutbetalningar, utbetalningar av resurser och semesterlöneskuld.

Vi kan för år 2024 inte se att det finns någon dokumenterad riskanalys som identifierat och analyserat risker kopplat till välfärdsbrottslighet, utöver det som framgår av arbetsmaterialet till den fördjupade lägesbilden. En aktivitet i åtgärdsplanen, som behandlas av kommunstyrelsen i november 2024, är att ta fram en koncerngemensam handlingsplan mot välfärdsbrottslighet.

Bedömning

Har kommunstyrelsen och nämnderna identifierat och analyserat risker kopplat till välfärdsbrottslighetsperspektiv?

Nej.

Kommunstyrelsen och nämnderna har identifierat och analyserat vissa risker som kan kopplas till välfärdsbrottslighet, utifrån de framtagna internkontrollplanerna för år 2024. Vi kan dock inte se att det finns någon dokumenterad riskanalys som specifikt har identifierat och analyserat risker kopplat till välfärdsbrottslighet, utöver det som framgår av arbetsmaterialet till den fördjupade lägesbilden. Vi ser positivt på att det i åtgärdsplanen utifrån den fördjupade lägesbilden finns en aktivitet som handlar om att ta fram en koncerngemensam handlingsplan mot välfärdsbrottslighet samt att välfärdsbrottslighet särskilt ska beaktas i riskanalyserna till internkontrollplanerna för år 2025.

Kontroller av leverantörer och utförare

Revisionsfråga 7: Vidtar vård- och omsorgsnämnden respektive socialnämnden tillräckliga kontroller av potentiella leverantörer och utförare av kommunal verksamhet? Fokus på att kontrollera verklig huvudman, brottsregister m.m.

lakttagelser

Styrdokumentet *Program för uppföljning och insyn av verksamhet som utförs av privata utförare på uppdrag av Österåkers kommun* (KS 2015:0193), som antogs av kommunfullmäktige 2015, beskriver hur kommunen arbetar med kontroll och uppföljning av extern verksamhet. Varje nämnd ansvarar för uppföljning och kontroll inom sitt ansvarsområde och för att det regleras i de avtal som träffas med varje utförare.

Vård- och omsorgsnämnden

Det framgår av *Plan för uppföljning av omsorgsverksamheter 2023-2024* (beslutad 2023-03-28, bilaga till verksamhetsplanen 2024-2026) att vård- och omsorgsnämnden ska kontrollera och följa upp den verksamhet av kommunal angelägenhet som lämnats till en privat utförare eller som utförs av egen regi. En gång om året genomförs kontroller av att verksamheter arbetar utifrån undertecknat avtal och regler. Årligen görs även verksamhetsuppföljning som delges vård- och omsorgsnämnden. Riktad insyn/uppföljning görs på förekommen anledning.

Socialförvaltningen gör ett antal kontroller i samband med kvalificeringen av upphandlingar av nya utförare när det gäller särskilda boenden enligt LOU. Följande kontroller genomförs:

- Obligatoriska uteslutningsgrunder (Österåkers kommun utesluter anbudsgivaren om de får kännedom om att denne eller personer som ingår i leverantörens förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan samt behöriga företrädare för denne är föremål för någon av de omständigheter som framgår av 13 kap. 1-3 §§ LOU.
- Via extern leverantör görs en slagning mot alla domstolar i Sverige för att få kännedom om eventuella domar gällande de obligatoriska uteslutningsgrunderna. Det framhålls dock att enskilda näringsidkare inte kan ses i dessa slagningar dock.
- Sanktioner mot Ryssland och Belarus (enligt EU-förordning förbjuds ryska företag att tilldelas kontrakt).
- Behörighet att utöva verksamhet (utföraren ska senast vid avtalstecknande vara registrerad i aktiebolags- eller handelsregister eller motsvarande register som förs i det land där verksamheten är etablerad).
- Skatte- och avgiftsskyldigheter (godkänd F-skatt, registrering för arbetsgivare, registrering för mervärdesskatt och beslutade arbetsgivaravgifter, i de fall detta är aktuellt, de senaste tre månaderna).
- Ekonomisk och finansiell ställning (kreditvärdighet, i upphandlingar där det är lämpligt ställs även krav på minsta årsomsättning).
- Teknisk och yrkesmässig kapacitet (referenser).

Vad gäller utförare av hemtjänst framkommer att hemtjänst inte upphandlas enligt LOU utan LOV. De kvalificeringskrav som ställs och de kontroller som görs är:

- Uteslutningsgrunder i 7 kap. 1 § i lag (2008:962) om valfrihetssystem.
- Behörighet att utöva yrkesverksamhet (ska inneha tillstånd från IVO).
- Registrering (utföraren ska uppfylla de i Sverige ställda lagkrav avseende registrerings-, skatte- och avgiftsskyldigheter. Utföraren ska även, i förekommande fall, vara registrerad i

aktiebolags- eller handelsregister eller liknande register. Sökande ska vara registrerad för F-skatt och registrerad för arbetsgivaravgifter).

- Ekonomisk och finansiell ställning (Kommunen tecknar endast avtal med organisationer/juridiska personer som följer gällande lagar och som fullgör sina skyldigheter, bland annat skyldigheten att betala skatt och socialavgifter).
- Ekonomisk stabilitet (kreditvärdighet).

Skatte- och avgiftsskyldigheter samt kreditvärdighet kontrolleras löpande för såväl utförare inom hemtjänsten som särskilt boende.

Socialnämnden

Socialnämnden har ett antal dokument som beskriver deras kontroller av potentiella leverantörer och utförare av kommunal verksamhet. Nedan anges några exempel.

Enligt dokumentet *Riktlinjer vid rekrytering och utredning av uppdragstagare* (daterad 2012-11-21), är socialförvaltningens huvudregel att om en person förekommer i rikspolisstyrelsens misstanke- och brottsregister är denne inte aktuella som uppdragstagare. Vidare är huvudregeln att den som har skulder registrerade hos Kronofogdemyndigheten, den som varit aktuell för utredning eller insatser av socialnämnd under de senaste fem åren eller den som har varit sjukskriven mer än sex tillfällen de senaste två åren inte heller ska anlitas som uppdragstagare. Vissa undantag förekommer.

Det interna dokumentet *Lathund vid eventuell välfärdsfusk, arbetsdokument*, vilken saknar datering, är ett stöddokument som används av socialförvaltningen. Checklistan beskriver översiktligt de rutiner som handläggaren ska gå igenom för exempelvis nya utförare, vid pågående assistansinsatser, pågående övriga insatser, utredningsförfarande, kontroll av underlag och vid samverkan med Försäkringskassan. Under intervjuer med socialförvaltningen framkommer det att om en handläggare upptäcker avvikelser, diskuterar enhetscheferna situationen baserat på omständigheterna och fattar gemensamt beslut om vem som ska hantera ärendet vidare, exempelvis socialdirektör, socialchef eller avgiftshandläggare.

Rutinen *Anmälan till andra myndigheter* (beslutad januari 2024, Enheten för vuxenstöd vid Socialförvaltningen) beskriver rutiner för anmälan till Polismyndigheten vid misstanke om välfärdsbrott. På liknande sätt finns en rutin för polisanmälan (daterad 2022-12-02) vid felaktiga utbetalningar inom ekonomiskt bistånd.

Vid intervjuer framgår att socialförvaltningen använder ramavtal inför HVB-placeringar och kompletterar detta med IVO:s placeringsstöd för att kontrollera huruvida tillstånden är aktiva. Placeringsstödet har funnits i cirka två år och ersatte den tidigare rutinen där registrator kontaktades inför en placering för att säkerställa att tillstånden var i ordning. Vidare finns ett antal rutindokument, till exempel en nedskrivna rutin för årlig

registerkontroll för familjehemssekreterarna, i dokumentet *Rutin för årlig registerkontroll* (reviderad juni 2023).

Bedömning

Vidtar vård- och omsorgsnämnden respektive socialnämnden tillräckliga kontroller av potentiella leverantörer och utförare av kommunal verksamhet? Fokus på att kontrollera verklig huvudman, brottsregister m.m.

Delvis.

Vård- och omsorgsnämnden samt socialnämnden vidtar kontroller av potentiella leverantörer och genomför uppföljningar av utförare av kommunal verksamhet. Socialnämnden har exempelvis flertalet rutiner som syftar till att stärka kontrollen och uppföljningen. Vi ser dock att kontrollerna av befintliga utförare, och i viss mån även potentiella utförare, av kommunal verksamhet kan stärkas ytterligare med fokus på bakomliggande ägarstruktur, brottsregister, verklig huvudman etc. Det kan till exempel stärkas genom en sammanhållen och tydlig rutin eller stödmaterial för vilka kontroller som ska genomföras och hur de ska genomföras.

Uppföljning av arbetet mot välfärdsbrott

Revisionsfråga 8: Har kommunstyrelsen och nämnderna en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet?

lakttagelser

Av det arbetsmaterial avseende *Österåkers kommuns lägesbild* som vi tagit del av, framgår att arbetet mot organiserad brottslighet och välfärdsbrott är områden som kommer prioriteras framåt. Inför 2025 kommer en funktion att införas på kommunstyrelsens förvaltning med syfte att leda och samordna kommunens arbete mot välfärdsbrott. I *kommunfullmäktiges verksamhetsberättelse för delårsbokslutet 2024* för Österåkers kommun framgår det att en handlingsplan ska utformas för att förebygga och åtgärda välfärdsbrott i kommunen. Handlingsplanen kommer att utgöra grunden för det fortsatta arbetet inom hela kommunkoncernen.

Bedömning

Har kommunstyrelsen och nämnderna en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet?

Delvis.

Vi konstaterar att det pågår ett arbete i kommunen med att stärka förmågan att förebygga och upptäcka välfärdsbrott. En ny funktion har inrättats och rekryterats som särskilt kommer att ha i uppdrag att leda och samordna kommunens arbete mot välfärdsbrott. Det är också positivt att en kommunkoncerngemensam handlingsplan mot välfärdsbrott kommer att tas fram och följas upp av kommunstyrelsen. Vi ser att detta sammantaget kommer skapa goda förutsättningar för att nå en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet.

Samlad bedömning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Österåkers kommun genomfört en granskning av kommunens brottsförebyggande arbete och arbetet mot välfärdsbrott. Granskningens syfte är att bedöma om kommunstyrelsen och berörda nämnder säkerställer att det brottsförebyggande arbetet och arbetet mot välfärdsbrott bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med en tillräcklig intern kontroll.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att kommunstyrelsen och berörda nämnder **i allt väsentligt** säkerställt att det brottsförebyggande arbete bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och med en tillräcklig intern kontroll, men **inte helt** säkerställt att arbetet mot välfärdsbrott bedrivs på ett sådant sätt. Vi ser dock att det finns goda förutsättningar framåt vad gäller arbetet mot välfärdsbrott utifrån att en kommunkoncerngemensam handlingsplan mot välfärdsbrott ska tas fram och en ny funktion som ska samordna och leda arbetet mot välfärdsbrott har rekryterats till kommunen.

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten.

Revisionsfrågor	Bedömning
Finns det en sammanhållen styrning och ledning av det brottsförebyggande arbetet?	Delvis
Har Österåkers kommun tagit fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område?	Ja
Har en åtgärdsplan tagits fram utifrån framtagna lägesbild?	Ja
Finns skriftlig överenskommelse om samverkan med relevanta aktörer i vilken syfte och prioriterade områden för samverkan framgår?	Ja
Tillser kommunstyrelsen att kommunfullmäktige erhåller kontinuerlig rapportering av det brottsförebyggande arbetet?	Ja
Har kommunstyrelsen och nämnderna identifierat och analyserat risker kopplat till välfärdsbrottslighetsperspektiv?	Nej
Vidtar vård- och omsorgsnämnden respektive socialnämnden tillräckliga kontroller av potentiella leverantörer och utförare av kommunal verksamhet? Fokus på att kontrollera verklig huvudman, brottsregister m.m.	Delvis

Revisionsfrågor

Bedömning

Har kommunstyrelsen och nämnderna en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet?

Delvis

Rekommendationer

PwC rekommenderar kommunstyrelsen att:

- Förtydliga ansvarsfördelningen för det brottsförebyggande arbetet på politisk nivå.
- Initiera en översyn av, och vid behov revidera, samverkansöverenskommelsen med Polismyndigheten.
- Säkerställa att kommunstyrelsen får en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet.

PwC rekommenderar kommunstyrelsen och berörda nämnder att:

- Säkerställa att det, som ett underlag till den kommunkoncerngemensamma handlingsplanen mot välfärdsbrott, tas fram årliga nämndspecifika riskanalyser kopplat till risken för välfärdsbrottslighet.

PwC rekommenderar vård- och omsorgsnämnden samt socialnämnden att:

- Säkerställa att nämnden får en tillräcklig uppföljning av arbetet med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet.
- Undersök om och hur kontrollerna av befintliga utförare av kommunal verksamhet kan stärkas ytterligare med fokus på bakomliggande ägarstruktur, brottsregister, verklig huvudman etc. Det kan till exempel stärkas genom en sammanhållen och tydlig rutin eller stödmaterial för vilka kontroller som ska genomföras och hur de ska genomföras.

Bilaga 1 - Förteckning över granskad dokumentation

Kommunövergripande

- Årsredovisning för år 2023
- Verksamhetsberättelse, delårsbokslut för Österåkers kommun, år 2023 samt år 2024
- Program för uppföljning och insyn av verksamhet som utförs av privata utförare på uppdrag av Österåkers kommun (KS 2015/0193)

Kommunstyrelsen

- Säkerhet, trygghet och civil beredskap i Österåkers kommun, Organisationspresentation 2024
- Lokal trygghetsundersökning bland medborgare i Österåkers kommun, 2024
- Samverkansöverenskommelse mellan Österåkers kommun och Polismyndigheten, Region Stockholm, Polisområde Nord (beslutad 2022-08-22)
- Aktivitetsplan 2024 för Österåkers kommun och polismyndigheten utifrån tecknad samverkansöverenskommelse (odaterad)
- Internkontrollplan kommunstyrelsen, 2024
- Österåkers kommuns lägesbild och åtgärdsplan enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, KS 2024/0137
- Fördjupad lägesbild (arbetsmaterial), november 2024

Byggnadsnämnden

- Verksamhetsberättelse delårsbokslut 2024, Byggnadsnämnden
- Internkontrollplan byggnadsnämnden, 2024

Utbildningsnämnden

- Rutin för ansökan om tilläggsbelopp (beslutad 2022-03-03)
- Rutin vid ledighet, utlandsvistelse, fullgöra skolgången på annat sätt (beslutad 2024-09-19)
- Tillsyn förskola och pedagogisk omsorg (reviderad 2024-04-01)
- Internkontrollplan utbildningsnämnden, 2024

Kultur- och fritidsnämnden

- Internkontrollplan kultur- och fritidsnämnden, 2024
- Riktlinjer för föreningsbidrag (KFN15 2016/00649)

Vård- och omsorgsnämnden

- Plan för uppföljning av omsorgsverksamheten 2023-2024 (beslutad 2023-03-28)
- Internkontrollplan vård- och omsorgsnämnden, 2024

Socialnämnden

- Begärda underlag första ansökan ekonomiskt bistånd
- Bekräftelse på mottagen information om ekonomiskt bistånd
- Lathund: Årlig registerkontroll för familjehemsgruppen
- Lathund: Checklista vid eventuell misstanke om välfärdsbrottslighet
- Blankett för utförare: Mutor och jäv (reviderad 2020-11-14)
- Rutin: Anmälan till andra myndigheter (beslutad 2024-01-11)
- Rutin: Ansökan om merkostnadsersättning vid ordinarie assistents sjukfrånvaro (beslutad 2021-05-18)
- Rutin: Betalkort (beslutad 2021-01-28)
- Rutin för årlig registerkontroll (reviderad 2023-06-30)
- Rutin för att upptäcka och utreda oegentligheter inom hemtjänst och boendestöd (beslutad 2024-02-02)
- Rutin för handläggning av Särskilt förordnad vårdnadshavare (reviderad 2023-06-30)
- Rutin för jourhemsuppdrag (reviderad 2023-06-30)
- Rutin: Konsulentstödda jourhem/familjehem (reviderad 2023-06-30)
- Rutin för medgivarutredning (reviderad 2023-06-30)
- Rutin för polisanmälan (beslutad 2024-02-20)
- Rutin för rekrytering av kontaktpersoner, kontaktfamiljer, umgängesstöd och särskild förordnad vårdnadshavare (reviderad 2023-06-30)
- Rutin för tjänstledighet med inkomstbortfall (reviderad 2023-06-30)
- Rutin för uppdrag som umgängesstödjare (reviderad 2023-06-30)
- Rutin: Försäkringsärenden (reviderad 2023-06-30)
- Rutin handläggning - ansökan VTS (beslutad 2020-10-08)
- Rutin: Handläggning av ärenden enligt LSS (beslutad 2024-01-10)
- Rutin: LSS - Lika bedömningar (beslutad 2024-01-03)
- Rutin: Misstänkt felaktig utbetalning (FUT) (beslutad 2024-09-20)
- Rutin: Polisanmälan vid FUT (beslutad 2022-12-02, reviderad 5 november 2024)
- Rutin: Utbetalningar (reviderad 2020-11-11)
- Intern kontrollplan socialnämnden, 2024
- Intern kontroll, risk- och väsentlighetsanalys BoU, 2024
- Intern kontroll, risk- och väsentlighetsanalys ekonomiskt bistånd, 2024
- Intern kontroll, risk- och väsentlighetsanalys, enhet ekonomiskt stöd, 2024
- Vuxenstödets internkontroll/Egenkontroll (delat med vård- och omsorgsnämnden), odaterad
- Överenskommelse om IOP mellan Österåkers kommun och Kvinnojouren i Österåker
- Samverkansavtal - En ingång till socialtjänsten i Stockholms län (beslutad december 2023)

2024-12-11

Fredrik Birkeland

Henrik Fagerlind

Projektledare

Uppdragsansvarig

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av Österåkers kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från 2024-02-28. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.